

Poročamo — glosiramo

HAPPENING POD ROŽNIKOM, POD GRADOM

I.

Pred petsto leti pred tem mestom,
pred njegovim obzidjem, pod odmevom korakov stražarja,
ki je zaspano gledal v tisto nebesno stran,
ki mu jo je bil določil red in mestna postava,
sta dva lačna beraška meniha
govorila čudne besede.

Je rekel prvi:

odrešil si me, Gospod, za življenje po smrti —
nisi me odrešil za ta svet.

Svet mrtvih si odrešil, sveta živih nisi.

Kaj živim ni odrešenje?

Ne zapusti me, Gospod, ko hočem pomagati tvojim živim:
rad bi jim dal več kot samo vero v smrt in ljubezen do nje,
rad bi jim dal nekaj, kar bi prijeli v roke in se razveselili.

Ne reci, da ne moreš, Gospod!

Tvoja zmaga je v smrti, tvoja moč je v smrti —
v čem naj bo naša moč?

Mrtev si velik, mrtev si bog,—

jaz pa služim tvojim živim, kako naj jim služim,
ko je smrt vse in življenje nič?

Je rekel drugi:

skrita so pota napuha, brat, sam ne veš, kdaj mu zapadeš.
Vanitas vanitatum.

Kaj res misliš, da ljudje hočejo česa od tebe?

Ko iščeš, kaj bi dal njim,

iščeš zase. Iščeš, kaj bi imel, da bi lahko dajal.

Da bi bil pred ljudmi tisti, ki daje.

Torej ti hočeš nekaj od njih:

potrdilo svojega smisla in namena. In pomena!

Vseh grehov prvi je napuh, brat,

še enkrat preberi pismo Gospodovo pa boš videl,

niti nihče med Njegovimi najbližjimi ni mogel,

da ne bi kdaj zapadel napuhu.

Vseh grehov prvi je napuh.

Kakšna beseda, napuh, kako dobro s svojim zvenom pove svoj pomen.

Meniha,

dva lačna beraška meniha,

sta govorila in govorila čudne besede in prezrla,

da so jima zaprli mestna vrata

in pot do polnih skled v mestnih župniščih,

ker ju v senci obzidja ni opazil stražar,

ki je zaspano gledal v tisto nebesno stran,

ki mu jo je bil določil red in mestna postava.

II.

Nato je pristopil doktor Ivan Tavčar in dejal:

»Politika je kurbarija.« Kar tako, mirno, brez razburjenja je dejal.

Sveta brata sta ga resda postrani pogledala, razburjena pa tudi ona nista bila. Pri tem ne mislim, da bi ju ogorčila beseda sama, ki moti naše današnje uho, to ne, saj je sto let pozneje deželni vizitator in magister Jurij Dalmatin prevajal v Bibliji »Obena kurba nema biti mej izraelskimi hčerami, inu oben kurbar mej izraelskimi sinuvi. Ti nemaš oben kurbarski lon ni pasje denarje v hišo Gospuda tvojga Boga pernesti, za kakove kuli oblube volo.« Takrat so pač še imele določene reči določena imena in to je bilo vsem naravno in prav.

»Kaj nista opazila, sveta brata,« je povzel doktor Tavčar, »da sta zašla v politiko? Ja, to je politika, sveta brata, je, je, meni verjemita, jaz sem moder mož. Napisal sem, da ne rečem nekaj strani, vendar vsaj nekaj odstavkov v kroniki Visočanov, po katerih, odstavkih namreč, smem sklepati, da v vednosti o svetu in ljudeh nisem med zadnjimi v tej deželi.«

»Vanitas vanitatum,« sta v en glas rekla sveta brata.

»Že mogoče,« je odvrnil doktor Tavčar, »ampak vseeno se gresta politiko.«

»Da je tolikšen najin napuh?« je vprašal drugi menih prvega.

»Ne vem ničesar več,« je rekel prvi, »res pa je, kar pravi ta človek: politika je kurbarija.«

III.

Zdaj prehajamo k primeru Franca Zagatnika z Zgornje Kungote in panamskega ambasadorja.

Oba, Zagatnik in panamski ambasador, sta pred letom in več ugotovila, da smo v teh krajih v nekaterih gospo-

darskih in drugih težavah. Potem sta zasledovala razvoj teh težav.

Ugotovila sta, da je na resnost položaja opozorila najprej partija, za njo SZDL in sindikati, nato še skupščina, vmes pa mladina in nekatere druge organizacije.

Videla sta, da prihajajo opozorila z vseh strani. In bila sta zadovoljna ter sta sporočila svoji ženi oziroma svoji vladi: opozorili so vsi, opozorjeni so vsi, vse gre, kakor je treba.

Njuno zadovoljstvo je splahnelo, ko sta prebrala v časopisih izjavo tedanjega predsednika zvezne vlade, da je »tudi izvršni svet pravočasno opozarjal . . .« in tako dalje.

Tedaj se je globoko zamislil najprej panamski ambasador. Zakaj najprej on? Zato, ker je imel čas. Franc Zagatnik je moral namreč prav tiste dni posejati svoji dve njivi z ozimnim žitom, s tem pa, kot je znano, se ni šaliti, tu ne pomaga nobeno opozorilo, ampak samo delo. Konkretno.

Zamislil se je torej ambasador republike Paname, lahko in igraje mu je švignila misel po pravi poti: opozarjali so najbrž tisti, katerih stvar je opozarjati — opozarjali so najbrž tisti, katerih stvar je ukrepati — zdaj pa, glej čudo, sklenil se je krog opozarjavcev, vsi so stopili v to ubrano kólo, držijo se za roke, plešejo v krogu in opozarjajo.

Nato si je zastavil panamski ambasador edino še možno vprašanje: koga opozarjajo?

Planil je iz fotelja: menda ne mene?! Ali hočejo, da ukrepamo mi? Kako pa naj, z našimi tremi torpednimi čolni?

»Ne,« je rekel na glas, potem pa spet sedel in molče končal svoj razmislek panamski ambasador, ne, gotovo niso opozarjali mene in republike Paname. Če je še kdo izmed gospodov kolegov v diplomatskem zboru prišel do enakega sklepa, jih je med gospodi kolegi kar precej, ki se jih zadeva tiče mnogo bolj in mnogo prej.

Na tem mestu panamski ambasador stopi iz te zgodbe in se vanjo ne vrne več.

Ko je Franc Zagatnik z Zgornje Kungote opravil z žitom, se je zamislil. Razmišljal je že med setvijo, vendar ne zadosti zbrano. Zares se je lahko usedel k premisleku šele potem, ko sta bili obe njivi opravljeni.

Na koncu je prišel do istega vprašanja: menda ne mene?!

Ampak kakor je obračal zadevo z ene plati in drugo in nazaj — koga pa drugega? Koga, zaboga?

Franc Zagatnik, čeprav ni povsem jasno, ali je delavski razred ali ne, dobro ve, da ima vsako delo svoj čas in da mora biti takrat tudi opravljeno, kako pa naj se drugače svet vrti, kajti delo je delo, lahko ga prekrščuješ kakor hočeš, lahko krstiš zaslužke trgovec za minulo delo, nepotrebne konference pa za preminulo delo — nazadnje ostane delo delo.

In je spoznal Franc Zagatnik, da je tu neodložljivo delo, ki ga je treba opraviti. Spoznal je, da ni nikogar, ki bi se ga lotil. Spoznal je, kar je neizogibno.

Ni se obotavljal, kakor tudi drugače nikoli ne, le da tokrat ni prijel za motiko, ampak se je zakopal v papir.

Nato je nastopil na zboru krajevne skupnosti Zgornja Kungota:

predlagal je odpoklic štirih republikanskih in enega zveznega poslanca ter hkrati predložil osnutke za trintrideset novih zveznih zakonov.

Ker je bil dan soparen, je predsednika zbora krajevne skupnosti zadela kap takoj na kraju samem. Naglo so ga spravili k zdravniku in čez tri tedne se je izlizal, vendar nikoli več ne bo čisto pravi: z levico ne prinese pipe povsem do ust, ampak mora prikloniti glavo, da lahko porine pipo med zobe, kadar prestopi prag v zidanico z levono, pa si pomaga tako, da z desnico poprime pod levim bedrom in ga malo privzdigne.

Vendar v Zgornji Kungoti pravijo vsi, da je to še zmerom manjše zlo, kakor če dan ne bi bil soparen, če predsednika ne bi bila zadela kap in bi potlej morali razpravljati in mogoče celo kaj skleniti o predlogih tistega čudaka Zagatnika.

Franc Zagatnik pa je odtlej res malo čudaški. Pred tem ni nihče nikoli mislil kaj slabega o njem. Ampak ljudje radi pozabijo in danes, kajpada, vsi po vrsti govorijo: Ja, saj je bil že zmerom tak, da se človek ni mogel zanesti nanj.

IV.

Nato je pristopil doktor Ivan Tavčar in dejal: »No, a nisem rekel?«

Meniha sta prikimala, Franc Zagatnik pa je trmasto molčal.

»Pri čemer sta vidva še zmerom mnogo na boljšem,« je rekel Tavčar menihoma. »S časom, to se pravi z zgodovino, postane vsaka stvar drugačna. Patinirana — patina pa je lepa. Marsikatera stara grdobija je postala lepa zaradi patine. Toliko je Zagatnik še na slabšem, ne glede na to, da je politika nasploh kurbarija.«

»Zakaj?« je zmrnil Zagatnik.

»Kaj zakaj?«

»Zakaj je politika kurbarija?«

»Zato,« je razločno povedal doktor Tavčar, »ker se nam izmerjena s tem vatlom pokaže kot kurbarija, ta vatel je namreč vzet iz morale. Mislim, vaš vatel. Morala in politika pa sta v obratni vzročni zvezi kot mislijo preprosti ljudje, ki menijo, da je določena politika posledica določene morale. V resnici je namreč tako, da je morala funkcija politike.«

»Tega ne bom nikoli razumel,« je zagodrnjal Franc Zagatnik.

»To je pa res, ne boš,« je pritrdil doktor Tavčar.

»Seveda,« je nenadoma poskočil Zagatnik, »vi ste politik iz časov, ko ste v Ljubljani imeli klerikalno, liberalno in druge stranke!«

»Tako je,« je pritrdil doktor Tavčar.
 »No, potem je vse v redu,« je pomirjen spet sedel Zagatnik.

»Zakaj?«

»Ker o morali in o politiki mi drugače mislimo. Pa tudi drugače ravnamo.«

»Kdo mi?« je vprašal doktor Tavčar.

»Mi, oblast delovnih ljudi.«

Meniha na to nista rekla nobene, pač pa je tokrat doktor Tavčar uporabil latinščino: »Vanitas vanitatum.«

V.

S tem pridemo do zdravega pridobivanja sočivja.

Kajpada smo vsi zato, da bi imeli kaj boljšega kot petrolejke naših babic, da bi, preprosto rečeno, imeli šole, ceste in bolnišnice. Kajpada vsi vemo, da je za to potreben denar. In vemo, da je denar treba zaslužiti, kakor nam je jasno tudi to, da ga z motiko zaslužimo komaj za kolovoz, za malo širšo cesto že ne, za učitelja in zdravnika pa sploh ne več.

Za Slovence je značilno dvojje: prvič, vsi smo zelo ostro zoper petrolejke in zelo glasno za nove šole, ceste in bolnišnice, drugič, kadar se kdo kje loti zidave česa takega, mu zelo glasno povemo, da se je polotil napačne reči na napačnem koncu, češ, zakaj mora zidati prav tam, kjer »so ljudje dolga stoletja živeli od zdravega pridobivanja sočivja«, kakor je dobesedno napisal nekdo v Delo prav pred kratkim.

Naša navezanost na zdravo pridobivanje sočivja zadnje čase ne peša. In to ne le tam, kjer je za to še dovolj prostora, ampak tudi povsod drugod, povsod, kjer kdo pljune v roke in zavaha rokave, da po drugih obrabljenih primerah uporabim še to.

Zato nam zdravo pridobivanje sočivja — ali na kratko vrtničkarstvo — kot slovenska narodna lastnost odreja z neizogibno zgodovinsko nujo: imamo in bomo imeli tudi javno življenje v

znamenju te narodne lastnosti. Vrtničkarstvo.

To je spoznal že marsikdo, ne vem pa, zakaj so nekateri po tem spoznanju postali tako panični. Trezen človek se spričo zgodovinske nuje ne vda paniki. Vda se nuji.

Ni res, bo kdo ugovarjal, bili so tudi na Slovenskem časi, ko je tlačan pustil svojo kolibo pod Žalostno goro in šel na punt, ko je delavec pustil svojo barako in vrtniček okoli nje in šel v hosto, in tako dalje.

Ta patetični ugovor je odveč. Obujanje teh ljudi je neprimerno. Stvar je namreč v tem: kaj so pa imeli izgubiti? *Naj počivajo v miru. Naj nas ne motijo s svojo okorno junaško kretnjo*, ki je dobra komaj še za na spomenik, zadnje čase pa še za tja ne več, naj nas pustijo v miru s svojim zanesenjaštvom — kaj pa so imeli od njega, kdaj že so zgnili pod rušo, namesto da bi čakali visoko starost med zdravim pridobivanjem sočivja. Edina stvarna realiteta našega sveta je zdravo pridobivanje sočivja, pomečite vse drugo iz naše realitetne agencije ven.

Ni res, bo kdo ugovarjal, bili so v našem javnem življenju v poprejšnjih časih, zlasti pa še nedavno, ljudje, ki jim zdravo pridobivanje sočivja ni ležalo, pa tudi o slovenskem narodnem značaju so drugače sodili.

Tudi ta patetični ugovor je odveč. Kje pa so ti ljudje? Ozrite se naokrog: zdravi, rdečelični, rejeni so tisti, ki se ukvarjajo z zdravim pridobivanjem sočivja — zanesenjake vseh sort je že davno, shujšane in skumrane, odplavila iz javnega življenja stvarna potreba po stvarnih, treznih ljudeh.

Ni res, bo kdo ugovarjal, še danes se najdejo, zmerom spet, ki vendar ponovno preudarjajo, ali je zdravo pridobivanje sočivja res za Slovence edino pravo opravilo.

Tudi ta zadnji patetični ugovor je odveč. Je že res, da se zmerom spet

najdejo taki ljudje. Ampak razvoj jih zmerom spet tudi stisne v kot in marsikdo pelin pije, ko v stiski išče podporo pri ljudstvu. Ljudstvu v širši ali v ožji sestavi, pri volilcih celega okrožja ali pri skupščinskih poslancih. Ljudstvo v Domžalah, Šiški in v skupščini je namreč premeteno in modro in ve, kaj hoče: zdravo pridobivanje sočivja.

Tako je naše javno življenje, da ne rečem politika, v službi ljudstva, kakor je treba in prav.

O domovina, mili kraj.

VI.

Franc Zagatnik je jezno molčal, ko sem povedal vse to, oba meniha in doktor Ivan Tavčar pa so v en glas rekli: »Vanitas vanitatum — in to v ekstraktu! Poglejte svetovljana!« Tako

složno so to povedali, kakor da so poprej vadili skupinsko recitiranje.

Nekaj časa smo vsi skupaj molčali, potem pa je še Zagatnik, ki je medtem potihem poprosil doktorja Tavčarja za slovenski prevod, glasno in jasno rekel: »Vanitas vanitatum.«

Mene pa je med tem molkom stisnila taka grenkoba, kot se najde samo še v narodnih pesmih, tista, od katere človeku počí srce. Pa mi ni počilo srce, grenkoba je odnehala, namesto nje pa me je zalil sram. Videl sem se golega, človečka med človečki, ne, mravljo med mravljami. Tisti trenutek mi je bilo žal za grenkobo, da me je popustila in odšla, čeprav me je od nje bolelo in skoraj počilo srce. Pa kaj sem hotel, ni mi ostalo niti to več, da mi lahko počí srce — ostal je samo še sram.

Nato sem rekel: »Vanitas vanitatum.«

VII.

Sedel je mož, da popiše papir:
 Belo mesto med zelenimi griči,
 kamor hodi sonce pit roso z bakrenih streh rajši
 kakor v kateri koli drugi kraj na svetu,
 mesto, ki ga ljubijo platane zjutraj,
 ga ljubi smeh deklet zvečer,
 ga ljubijo vodnjaki na skritih trgih opoldne,
 belo mesto —
 kaj sem ti storil, da me ne izpustiš,
 ko vendar oba veva, da so platane obglodale gosenice,
 da so dekleta pobarvanih las, da so vodnjaki davno presušeni?
 Zakaj me ne izpustiš,
 ko vem za prostranstva na drugem koncu sveta,
 modra jezera med gozdovi in gore za njimi,
 pisano goved na pašnikih za zlatimi žitnimi polji,
 modre starce na toplem izlizanem kamnu stoletnih pragov,
 o, kaj vse, vem, je na drugem koncu sveta,
 radost presnavljanja, bolečina ljubezni, modrost življenja.
 Belo mesto, zakaj me ne izpustiš?
 Sedel je človek, pismen, da popiše papir,
 ker je slišal in bral, da mora mož
 sezidati hišo, zaploditi sina in napisati knjigo.
 Nazadnje je to mogoče celo res.

VIII.

Doktor Ivan Tavčar se je nakremžil: »Vse prelahko jemljete pisanje danda-našnji. Vse prelahko.«

Prikimal sem, kaj pa mi je ostalo drugega.

Nato sem vprašal: »Pa zdaj?«

»Da capo,« je rekel prvi menih. »Da capo,« je pritrdil drugi, »da capo, da capo, da capo...«

»Sin al fine?« sem vprašal.

»Da,« je prikimal prvi menih, »ne, ne,« je odkimal drugi.

Najbrž nista mislila na isto, najbrž je prvi mislil na človeka, drugi pa na stvar samo.

Franc Zagatnik tega ni več slišal, ker se je bil medtem že vrnil na Zgornjo Kungoto, ne da bi bil rekel katero v slovo.

Nato sta meniha začela da capo.

Miloš Mikeln

ŠOPEK RAZNOBARVNEGA CVETJA

(po 19. festivalu kratkih filmov v Beogradu)

1

Za naslov tega razmišljanja po letošnjem pregledu najboljšega, kar smo v Jugoslaviji ustvarili na področju kratkometražnega filma, sem si izbral besede, ki jih je izgovoril v bežnem razgovoru z novinarjem stalno izhajajočega festivalskega biltena eden tujih gostov. Pristavil je še, da je treba obžalovati, ker vse to raznobarvno cvetje ne diši, temveč so vmes cvetovi, ki ne premorejo nikakršnega duha.

V slovenščini pomeni besedica duh lahko vonj, lahko pa tudi ne prav preprosto zbirko pojmov, ki jih pripisujemo človeškemu v nas in med nami — tako na primer razum in bogastvo spoznanj, vse od posameznikovega pa do narodovega ali širšega občestva. Pone-

kod so še močno aktualni duhovi prednikov, starih časov, ali kratko malo duh vsega preživelega, kar pa ravno v duhu še živi med nami. In tako se mi zdi, da se omenjena kritična oznaka lahko tolmači, češ da je užitna in koristna jed za človeka le tista, ki mu diši. Tiste jedi brez duha pa seveda človeku tako ne teknejo in mu nemara sploh ne koristijo.

Na prostranih vrtovih mojega starega očeta, pa tudi na vrtovih okoli po svetu, sem spoznal, da niso lepe le tiste rože, ki dišijo, temveč je moč občudovati tudi take brez duha in po navadi je pri takih moč zaslediti kake druge odlične in privlačne lastnosti. Naj torej bo s tem duhom pri rožah in filmih po mojem ali po mnenju našega gosta, metaforo s filmi — rožami bi kar sprejel, posebno zaradi tega, ker je med našimi kratkimi filmi čedalje več takih, ki so posneti v barvah. Kot mlad narod se nove izrazne možnosti v filmu od srca veselimo, barva kot izrazilo pa se za zdaj pojavlja v malokaterem filmskem delu.

Če bi sprejel nalogo, da katerega naših dragih gostov seznanim s posebnostmi in značilnostmi naše mlade jugoslovanske družbe, bi ga rade volje in po mojem prepričanju tudi z uspehom — povabil na festival, kakršen je bil letošnji, ne glede na kvaliteto v primerjavi z lanskim, ki ga nisem videl. Takle festival kratkometražnih filmov je bogata in utrudljiva paša tudi za najvzdržljivejše in najbolj neutrudne čebelice. Poleg duhov, prijetnih ali manj prijetnih, si bo nabrala še tako izbirična lahko dovolj medu pa voska, in bo pijana od barv odletela proti domu seveda tudi s kakšnimi smetmi na obremenjenih krilih.

Slovenska televizija in kinematografija sta poslali v Beograd precej številni zastopstvi svojih delavcev in ustvarjalcev, medtem ko so na primer srbski filmski in televizijski delavci sodelovali na festivalu z zelo številnim in tudi